

Συμβολές στην ιστορία της Κτιριοδομίας της Καποδιστριακής εποχής (1828-1833)

Το κτίριο του Αλληλοδιδακτικού Σχολείου 'Αργους

ΜΕΡΟΣ 3ο

Όπως και για τα άλλα καποδιστριακά δημόσια κτίρια του 'Αργούς, έτσι και για την οικοδόμηση του Αλληλοδιδακτικού Σχολείου διαθέτουμε αρκετά στοιχεία, ώστε να μπορούμε να παρακολουθήσουμε τόσο την πορεία της κατασκευής του όσο και βασικές τεχνικές λεπτομέρειες. Εκτός από αυτά – και αν βέβαια δεν υπολογίζουμε την περίπτωση ων Στρατώνων του Καποδιστρία, για τους οποίους δι, ήδη έχει γραφεί και δι, τι επιπλέον έχει πρόσθετη εντοπισθεί ζεπερνά κατά πολὺ τα στοιχεία που έχουν δημοσιευθεί μέχρι σήμερα για τα δημόσια κτίρια της εποχής αυτής – , δι πρέπει να σημειώσουμε ευθύνες εξαρχής ότι το Αλληλοδιδακτικό του 'Αργούς είναι εκείνο από τα καποδιστριακά κτίρια της πόλης για το οποίο έχουν γραφεί τα περισσότερα άρθρα και σημειώματα'. Όπως έχουν γραφεί και διαφωτιστικά άρθρα για την εκπαίδευση στο 'Άργος, από το τέλος του 18ου αιώνα ήδη την εποχή του Καποδιστρία.

Δεν είναι περιττό να πούμε, ευθύς έξαρχης, ότι η οικοδόμηση του σχεδιού αυτού, από λάθη και απωγίες, κράπτες πολύ περισσότερο από εκείνη μεγαλύτερων και ευρυχωρότερων κτιρίων της εποχής, αλλά και το ότι τα εγκαίνιά του, μόλις δύο μήνες πριν από τη δολοφονία του Καποδιστρία και σε εποχή που η αντιπολίτευση εναντίον του βρισκόταν σε παροξυσμό, ενώ στο «Άργος» είχαν συγκεντρώθει, και μάλιστα είχαν κτίσει και σπίτια, επιφανείς προσωπικότητες του αιτιαποδιστριακού στρατοπέδου (Στ. Τρικούπη, Τσερτή, Ντώνικς κ.ά.), έδωσαν αφορμή για μιαν επίδειξη σταθερότατας και δύναμης του καθεστώτος, αλλά και για ένα «λουτρό στο πλήρως» του ίδιου του Καποδιστρία. Θεωρώ, λοιπόν, ότι πέρα από τη γενικότερη και πρωτική πολιτική του Κυβερνήτη υπέρ της οργάνωσης και γενίκευσης της της στοιχειώδους εκπαίδευσης στη χώρα, η ολοκλήρωση του Αλληλοδιάδικτου του «Άργους» αποτελεί και ένα πολιτικό γεγονός, για τους λόγους που αναπτύ

Ξαμε αλλα και για όσα ειδικότερα θα εκθέσουμε με λεπτομέρειες στη δεύτερη ενότητα αυτού του άρθρου.

Το Αλληλοδιδακτικό Άργους πριν το 1830-31

Όπως υπαινιχθήκαμε, σχολέο λειτουργός που Αργος τουλάχιστον από τα τέλη του 18ου αιώνα. Για την εποχή των επτών πριν από την άφιξη του Καποδιστρία και για την περίοδο 1828-1831 έχουμε συγκειμένες μαρτυρίες οπου λειτουργούσε κανονικά αλληλοδιδακτικό σχολείο στην πόλη, σε κτίριο που φαίνεται να καταστράφηκε κατά την τριτή εισβολή που δέχθηκε το Αργος κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, από τα στρατεύματα του Ιωνατζίου.

Ειδικότερα για την περίοδο από το 1828 πολλές πληροφορίες δίνει άρθρο που δημοσιεύθηκε στη «Γενική Εφημερίδα», με την αφορμή των εγκαινιών του νέου κτιρίου του Αλληλοδιδακτικού. Παραθέτουμε το σχετικό απόσπασμα:

Πάντως, για την ιστορία θα πρέπει να αναφέρουμε ότι, τον Μάιο του 1829 εκδήλωνται ασφάλη πρόθεση εκ μέρους της Σχολικής Επιτροπής της Αμερικανικού Φιλελληνικού Κομιτάτου για ίδρυση και τακτεύση σχολείων στο «Άργος και στην Αθήνα, από τα οποία και με πρωτοβουλία του Ιωάννη Κινγκ τελικά δημιουργήθηκε, το 1831.

αλληλοδιδακτικό στην Αθήνα⁴.

Κατασκευή και λειτουργία του Αλληλοδιδακτικού (1830-32)

Από έγγραφο του Τοποτηρήτη 'Αργους προς τον Καποδιστρία, τη 7 Μαΐου 1830', πληροφορώμαστε ότι στον Ελβετό μηχανικό Devaud, που βρίσκοταν στην υπηρεσία της κυβερνήσεως, είχε ανατέθει η κατασκευή του Αλληλοδιδάκτικου (και του 'Δημόσιου Καταστήματος'). Στο έγγραφο αυτό επισυνάπτεται το σχέδιο του Devaud, που δεν υπάρχει στα ΓΑΚ, αλλά στο πρόσυντο γεγονός του έργου, ο οποίος για το κτίριο και με υπογραφή του αρχιτέκτονα ήταν 23.100 πιάστρα, συν 2520 πιάστρα για 1260 κάγκελλα του περιτοιχίματος της αυλής του κτιρίου (σύνολο 25.620 π.). Σε σημείωσή του ο Devaud προσθέθει ότι, λόγω του μεγέθους και του βάρους του σκελετού, είναι επικινδύνο να γίνουν οι τοίχοι του κτιρίου με πλίθες και δι υπολογίζει να κιτιστούν με πέτρες ενώ για το περιτοιχίμα προβλέπει να χρησιμοποιηθούν πλίθες.

Ο Καποδιστριας, σε απάντηση του προς τον Τοποτηρητή, εγκύρως τίθεται όσο τα σχέδια όσο και τον προϋπολογισμό, καθιστώντας τον υπεύθυνο και ουσιοτάτων τα να υποβάλει, μετά την προκήρυξη δημοπρασίας, το κέιμενο των συμφωνικών πριν από υπογραφούν, ειδοποιώντας τον να υποβάλει σχέδιο και προϋπολογισμό και στην επί της Παιδείας Γλωσσάτεια.

Λίγο αργότερα, ο Καποδιστριας διαβιβάζει στον επί της Παιδείας Γραμματέα Ρ. Χρυσόεδρο 350,53 δίστηλα τάλληρα από «υπνοδρόμια» (εισφορές) για την οικοδόμηση του σχολείου, πουσ από το οποίο 2000 πιάστρα δίδονται από τον ίδιο και τα υπόλοιπα από τον ναύαρχο Χέδην, από τον Ρώσο επιτετραμένο στην Ελλάδα κόμητα Βούλγαρη (που συνεισέφερε και για την οικοδόμηση του μικρού ναού του Αγ. Σπυρίδωνα στο Άργος), από τους Κατακάζου και Ντάσκοφ και από τον κόμητα Πάνιν.

Στις 4 Ιουνίου, ο Διοικητής Ναυπλίας κλπ. Ν. Γερακάρης ειδοποιεί την επί της Δημ. Παιδεύσεως Γραμματεία ότι ο Τοποτηρητής Άργους οργάνωσε δημοπρασία, αλλ' ότι από τους εκεί «τέκτονες» κανένας δεν πρόσφερε τιμή και ζητησαν ν' αναλάβουν την κατασκευή του σχολείου για 40.000 γρόσια (16.000 φοίνικες). Δύο, όμως, «τέκτονες», ο Χαρίτων Γιάππας (στη δημοπρασία για το «Δημ. Κατάστημα» αναφέρεται σωστά ως Κάππος) και ο Νάνος Δημητρίου, πρόσφεραν 26.620 γρ., αντί των 25.620 του προϋπολογισμού του Devaud, με τον όρο να λάβουν στην αρχή τα μισά χρήματα για αγορά υλικών, κατα τα άλλα μισά κατά τα μέσα των εργασιών, ώστε να συνεχίσουν την πληρωμή υλικών, «διδόντες αδέρφορον εγγυητήν περί της τελείωσης αποπερατώσεως και καλής κατασκευής του κτηρίου τούτου, επί του οποίου ο αρχιτέκτων Δεβώ βέλει επιτηρεῖ διά να γίνη με την απαιτουμένη ακρίβειαν».

Σε απάντηση του προς τον Διοικητή, ο Χρυσόγελος αποδέχεται την προσφορά των Κάππων (sic) και Δημητρίου, για 26.000 γρόσια, με τον όρο πληρωμής που έδεσαν και με την υποχρέωση ότι «θέλουν αποπερατώσει την οικοδόμημα με την απαιτουμένην επιμέλειαν και το οποίον έδωκε σχέδιον του Κύριου Δεβώ». Και του ζητά να ειδοποιήσει τον Τοποτηρήτης Άργους να τελειώσει το συμφωνητικό και να πει στους «οικοδόμους» να απευθυνθούν στον ίδιο για να ιστοράσουν τις 13.000 γρ. καταδέσθοντας το συμφωνητικό αλλά και την «εγγύησην ανθρώπων αξιοπίστων».

Το συμφωνητικό υπογράφεται τρεις μέρες αργότερα, στις 9 Ιουνίου, και στα αντίγραφα που βρίσκεται στα ΓΑΚ υπάρχει η επισημείωση «Συμφωνητικόν της οικοδομῆς του εν Άργει Αλλ. Σχολείου», με τον αρ. εισαγωγής 1663^ο. Δίνουμε παρακάτω το πλήρες κείμενό του, για λόγους γενικότερου ενδιαφέροντος:

«Δια του παρόντος γίνεται δῆλον ότι εσωμανθήμη μεταξύ της Τοποτηρίους Άργους και του τέκτονος Χαρίτων Γιάππας περὶ της εἰς Άργος οικοδομῆς ενός αλληλοδιδακτικού σχολείου, με τον εξής συμφωνίας:

Αντ. Επιφέρειται κατάδεσμον ο Κύριος Χαρίτων Γιάππας την οικοδομήν του αλληλοδιδακτικού Σχολείου δια φοίνικας δεκα χιλιάδες εδακούσιος σαράντα οκτώ, αρ. 10.548.

Βον. Υπόχεταν η Τοποτηρίους, κατά την υπ' αρ.

Το σχολείο και η ουλή του σήμερα (Αύγ. 1989). Έποφη από το Νότο.

1451 Διατηρήν της του Ναυπλίου Διοικήσεως, να υποθήπτη επί χειρός η ίδιαν εκ της ανατέρου ποσοθήπτη των φοίνικων 10.648, παραπομβέμων του παρόντος συμφωνητικού εἰς την Γραμματείαν της Απολογίας Εκπαιδεύσεως, προς τον Κύριον Χαρίτωνα Κάππον τέκτονα φοίνικες πέντε χιλιάδες τριακόσιοι είκοσι τεσσάρες, αρ. 5.324, πρωκρύσης της οικοδομής, με μετρήσεις εις τον ίδιον τέκτονα τη δάλλη της Ουλής.

Υπόχεταν ο Κύριος Χαρίτων Κάππος, τέκτονας, να τελεώσῃ την οικοδόμησι τούτην εν δωσιτημάτω πετροπόροικα πηγεριά, αρ. 40, κατό το συγκρονον το οποίον ο αρχιτέκτων Κύριος Δεβώ έκαμψεν και τον οποίον μένει εις την Τοποτηρίου, με όλην την αποτομημένην εντελεύταν, κατά την υπ' αρ. 597 προκρύσης της Τοποτηρίους.

Δον. Υποδύσμενος ο Κύριος Χαρίτων Κάππος, τέκτονας, να παραληφθεί ταν κρυπτάν εδώσαν αδέρφοι εγγυητήν τον αρχιτέκτωνα Κύριον Δεβώ, επι τη βάσει του να παρολόγησε ο ίδιος ο εγγυητής τα χρήματα εις χέρις του, τα οποία θέλει δίδει προς τον Χαρίτωνα Κάππον, κατά τος ανάγκης της αγοράς των αναγκαίων υλών καὶ κατά την πρόσθιον του κτηρίου.

Εον. Γεγομένων των συμφωνιών τούτων μεταξύ της Τοποτηρίους καὶ του τέκτονος Χαρίτων Γιάππας, εγρέψεν δύο δρόμο, υπογεγράψαν πάρα αμφοτέρων των περιών και πάρα την εγγύησην του Κύριου Δεβώ, αρχιτέκτωνος, προς αμοιβαίων αφολέσσαν.

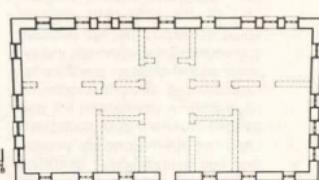
Εν Αργει τη 9 Ιουνίου 1830 τριάντα Χαρίτων Κάππος Ο Τοποτηρής παραπομπαί Αργούς Η. de Vaud Ιω. Δ. Βρατσόνου

Από το κείμενο του συμφωνητικού πιποτοποίεται το αρκετά περιέργο γεγονός, να αναλαμψάνεις ως εγγυητής ο αρχιτέκτωνας και επιβλέπων του έργου, ο οποίος παραλαμβάνει, ταυτόχρονα, τα χρήματα για την πληρωμή των εργασιών. Τούτο συνδέεται άμεσα με το έγγραφο που, στις 23 Ιουνίου, ο Νετώβω έστειλε στον Καποδιστρία και αιτιολογεί, ως άνων βαθμό, την οργή και την απελπίσια με την οποία εκφράζοταν.

Σε φύλλο της «Γεν. Εφημερίδος» υπάρχει ανταπόκριση της 13 Ιουνίου από τ' Άργος, σύμφωνα με

την οποία την προηγουμένη είχαν μπει τα θεμέλια του κτιρίου, όπου ο Τοποτηρήτης Άργους, «μετά των υπαλλήλων Αρχών και πλήθος πολιτών παρεστάθησαν εις την δημόσιαν ταύτην τελετήν. Αγιασθέντων δύ των θεμελίων, ο Αρχιεπίσκοπος Ηλιούπολεως εξεφώνησε λόγων κατάλληλων, εις το τέλος του οποίου ανευφημίσθη ο Εξοχάτως Κυβερνήτης, ως της παιδείας προστάτης και ευεργέτης της νεολαίας». Και η εφημερίδα προσθέτει λακωνικά ότι παρόμοια τελετή έγινε, στις 28 Απριλίου, στο Μεσολόγγι¹¹.

Το οικόπεδο που διατέθηκε για το σχολείο φαίνεται ότι θεωρήθηκε επαρκές γιατί, σε αιτηση ιδιώτη για παραχώρηση «εθνικού τόπου», με σκοπό να οικοδομήσει, η Διοίκηση του αντιπρότεινε οικόπεδο κοντά στην περιοχή της «νεοκατασκευασθέντος Αλληλοδιδακτικού Σχολείου, όπου δεν προσβάλλον-

Κάτωφθη του σχολείου το 1932 (σχεδίαση Α.Τ.Υ.Ν.Α., ανασχεδίσιση Ελ. Καλαφάτη).

Το σχολείο σήμερα (Αύγ. 1989). Η βόρεια άψη. Η ρύπανση από την «υπερεθνικιστική» ΕΠΕΝ έγινε με τις εκλογές του Ιουνίου. Τον Αύγουστο έγιναν οι «πράσινες» προσθήκες.

ται μερικά ούτε γενικά συμφέροντα» (στις 26 Ιουνίου, πράγμα που σημαίνει ότι η οικοδομή προχωρούσε γρήγορα, μέσα στην προθεσμία του συμφωνητικού¹⁹).

Όπως έπαιμε προηγουμένως, στις 23 Ιουνίου ο Ντεβώ έστειλε αναφορά στον Καποδιστρία²⁰, με αφορμή την πρόσδο και τη μεθόδευση των εργασιών του σχολείου και του «Εθν. Καταστήματος». Από το έγγραφο αυτό φαίνεται να έγινε παράβαση του συμφωνητικού, ο Ντεβώ βρέθηκε να ελέγχεται και για το σχολείο από τη διμελή επιτροπή επιβλεψής του «Εθν. Καταστήματος», η οποία επιπλέον διαχειρίζεται και τα χρηματικά ποσά. Θιγμένος ή ίσως και αντικείμενο υποψών ή και καπτηγοριών, ο Ντεβώ δηλώνει ότι το σχολείο οικοδομείται σωστά και ότι οι εργασίες έχουν την μέση, αλλά και ότι θα φανεί ότι αυτός τήρησε, γι' αυτό, τους όρους της δημο-πρασίας.

Ένα μήνα αργότερα, ο Τοποτηρητής Άργους πληροφορεί ότι ο Ντεβώ έγινε έγγραφα από αυτόν να αναφέρει ότι «έκαμεν ετοιμών όλην την αναγκαίαν διά το ενταύθα Αλληλοδιδακτικόν Σχολείον ύλην και παρακαλεί να του σταλώσι 2.000 φοίνικες, εκ των 5.300 οπού έχει να λαμβάνη, ως αναγκαίους, διά να πληρώσῃ τους Κυρίους της ύλης ταύτης», και ζητά να σταλούν τα χρήματα αυτά στον Ντεβώ²¹. Προφανώς πρόκειται για τη δεύτερη δόση, που προβλεπό-

ταν από το συμφωνητικό. Λίγες μέρες αργότερα, με έγγραφο του προς τον Καποδιστρία της 2 Αυγούστου²², ο Ν. Γερακάρης τον πληροφορεί ότι:

«Ταύτη την στιγμήν ο Τοποτηρητής 'Άργους, διά της υπ' αριθ. 220 αναφοράς του, κοινοποιεί ότι κατά συντοχήν χέρες εκπρινθίσθη η οπετη του αλληλοδιδακτικού σχολείου και μέρος; του τοίχου και τις νεες των τεκτόνων εκπυρινθίσθην, όχι όμως θανατηφόρως.

Και ο Γερακάρης συμπληρώνει ότι, κατά τον Τοποτηρητή, «εις την αυτήν κατηγορίαν υποκείνται» και τα κτίρια του «Εθν. Καταστήματος», αφού «διεισθύνονται» από τον ίδιο αρχεκτέκνα. Τα πράγματα εξελίσσονται γρήγορα: στις 11 Αυγούστου παρατείται ο Ντεβώ και στις 14 ο Τοποτηρητής 'Άργους πληροφορεί ότι ο Καποδιστρίας έδωσε προφορική εντολή να αντικατασταθεί από τον Λάμπρο Ζαβό²³. Στο ίδιο έγγραφο του ο Τοποτηρητής ζητά από τη Γραμματεία της Επικρατείας να πείσει τον Ντεβώ, που έχει πάθει, ώπως φαίνεται, σοκ, να παρουσιαστεί, να παραδώσει στο Ζαβό τα απομένοντα υλικά και να πληρώσει «τους έχοντας να λαμβάνουν, προς διαφύλαξην της ίδιας αυτού υπολήψεων».

Από νέο έγγραφο του Τοποτηρητή²⁴ πληροφορούμαστε ότι ο Ζαβός έκανε νέο προϋπολογισμό, σύμφωνα με τον οποίο χρεαδίζονται άλλοι 2.616,26 φ. για το σχολείο, που έπρεπε να σταλούν αν ήταν να τελείσθει η οικοδομή έγκαιρα και πριν από το χειμώνα. Ο Τοποτηρητής εσώκλειε τους λογαριασμούς

του Ντεβώ, με την παρατήρηση ότι δεν είχαν συνταχθεί σωστά, ότι ο Ντεβώ χρωστούσε σε διαφόρους... 10000 γρόσια, ενώ είχε να λαμβάνει από τον Διοικητή Ναυπλίου κλπ. 4000 γρ. για συμπλήρωση της όλης ποσότητας των χρημάτων όλων των κτιρίων. Ακολουθεί αναλυτικός κατάλογος των οφειλών του Ντεβώ σε εργάτες, επιστάτη, εμπόρους κλπ. Ο Καποδιστρίας του απαντά απευθείας²⁵, του στέλνει το ποσό των 2.616,26 φ., συνιστά αυστηρή οικονομία και ζητεί να δώσει έγκαιρα ο Ζαβός λογαριασμό εξόδων, ενώ να επαγρυπούνται και οι δύο για τη στερεότητα της οικοδομής, ώστε να μη ξαναγίνουν ζημές. Με άλλο έγγραφο του προς τον ίδιο λέει ότι έδωσε διαταγή να πληρωθούν και οι άλλες οφειλές του Ντεβώ, «δια να μη ζημιωθώσι οι πολίτες»²⁶. Φαίνεται ότι ο μηνιανούμενος προϋπολογισμός του Ζαβό ήταν πρόσχειρος, γιατί στις αρχές Σεπτεμβρίου ο Τοποτηρητής στέλνει προς τη Γραμματεία των Εκκλησιαστικών και της Δημοσίου Παιδείας «τελειωτικό» προϋπολογισμό τόσο για τα κτίρια του σχολείου και για το «περιστύλιο» όσο και για την κατασκευή, στο προαύλιο του, ενός σπιτιού όπου θα κατοικεί ο δασκαλός. Έχει διασωθεί, και επισυνάπτεται μαζί με τους προϋπολογισμούς, το σχετικό σχέδιο του Ζαβό, στον υπομνηματισμό του οποίου μηνιανούνται το «χαμάγειον οσπιτίου», «προάυλιον του αυτού και περιοχήσιμα» (με στοιχεία αντίστοιχα α και β στο σχέδιο), το προαύλιο του σχολείου (στοιχ. γ) και δημιούριος δρόμος (στοιχ. δ), δίκως να προσδιορίζεται ποιος από τους δύο, προς Β. ή Α. του σχολείου. Τα κτίρια πιθεύεται ότι θα τρέπει να ετοποθετηθεί στη νοτιοανατολική γωνία του προαύλιου. Τα έξοδα, που υπολογίζονται αναλυτικά, ήταν 8480,64 φ. για το σχολείο και 3248,69 για τα σπίτι (συνολού 11.729,33 φ.)²⁷. Ο Καποδιστρίας ζητά από την επί της Οικονομίας Επιτροπή να καταβληθεί το ποσό αυτό, αλλά και συμπληρώνει ότι, για την άρα, μπορούν να πληρωθούν χρήματα για τα «αφεύκτως αναγκαία», ενώ πληροφορεί τον Τοποτηρητή ότι τους πληρωθούν με δόσεις όσα ζητήθηκαν, αρχίζοντας με 1000 φ.²⁸

Νότια οψή του σχολείου (από το άρθρο του M. Μαντούδη «Les Bâtiments scolaires en Grèce», 1936, στο «L' Hellénisme Contemporain»).

Πάντως, είχε προηγηθεί αναφορά του Ζαβώ, που ο Τοποτηρήτης διαβίβασε στον Καποδιστριανό, παραπρώντας και συμφωνώντας μαζί του ότι έπρεπε να οριστούν δύο έμπειροι αρχιτέκτονες για αυτοφύα στο σχολείο και διαπίστωσην αν και παιοι κινδύνουν υπάρχουν, σημειώνοντας ότι πρέπει να σταλούν το συντομότερο ώρας να μη καθυστερεί η οικοδόμηση. Ο Ζαβώ έδρασε συνετά, έχοντας υπόψη του και την περίπτωση του Ντεβώ... Στις 14 Οκτωβρίου, ο Τοποτηρήτης επανέρχεται με νέο έγγραφο του, μετά την αυτοφύα που ενεργήθηκε, και ζητά να τον κοινοποιηθεί η γνωμοδότηση τους²². Στα ΓΑΚ ασθηκαν οι εκθέσεις των δύο μηχανικών, δηλαδή του Γερμανού R. von Μποροτσάου, που συνέταξε και το τελικό σχέδιο της πόλης του 'Αργους κατά την καποδιστριακή εποχή (Μάρτιος 1831), και το τότε αρχηγού του Μηχανικού Θ. Βαλλιάνου. Αχρονολόγητο πρόχειρο έγγραφο της Γεν. Γραμματείας προς τον Τοποτηρήτη 'Αργους συνδέει την έκθεση του ντε Μποροτσάου όπως και ελληνική μετάφραση της με πημερογνία 12 Οκτωβρίου, αλλά και σχεδιάγραμμα που δεν διασώθηκε. Αφού σημειώσει ότι, κατά τις παρατηρήσεις της έκθεσης, «θεωρείται ότι η στέγη κινδύνευε να καταπέσει και, δεύτερον, μη θεμελιωμένη εις κάνενα της μηχανικής νόμον», ζητεί άκρα προσοχή και να υποσχεθεί ο Ζαβώς να λάβῃ υπόψη των παρατηρήσεις της έκθεσης και, ιδιαίτερα, να ποιηθήσει τέσσερις δικούς-υποστηριγμάτα της στέγης αλλά και άλλους δοκούς, που, στο σχέδιο, ήταν σημειωμένοι με κόκκινο χρώμα²³.

Η έκθεση του ντε Μποροτσάου απευθύνοταν στον ίδιο τον Καπο-

δίστρια και η τότε μετάφραση της ήταν η ακόλουθη:

«Προτιμήσεις επί της κατασκευής της στέγης του Αργείου Αλληλοδιδακτικού Σχολείου 1ον. Η κατασκευή της στέγης δεν δεμέλεισται εις κάνενα Αρχετεκτονικό σύστημα. 2ον. Οτι δεν υπάρχει εκεί κανένα μέρος, κονένας σύνδεσμος της ξυλικής, αλλά το ίδιον εξιρίζεται από την δύναμη ενός αιθρίου ήλιου (καρφιού), δια τούτο θερμότερη σε όλη την έκταση της στέγης. 3ον. Το πάντα ενδιαφέρει στο δέλιο των κυνηγών τον επαντίτη τους, που θέλει να στέγησε διά του διανούσαν όλον το οντόνιν, επειδή το σημείο Σ δεν υποστηρίζεται, επονέμοις ο δοκαί 66 και CΙC καθιερώνονται ανωφελεῖς, κατά τας αρχές της Μηχανικής.

Ιδίου τα μέσα διορθώσεων, τα οποία δεν θέλουν προσένοιται εις την Κυβερνήσεων σημαντικά έργα.

4ον. Νο στην ένα τα μέσα του κτηρίου κατά μήκος της πλευράς του σημείου, υποστηρίζοντας τη στέγην του Σ. 5ον. Με τον ξύλουν τουν τρόπον η δέση της στέγης ημιπέραν με μήνες είναι, διότι τα τεσσαράνια υποστηριγμάτων τούτοις.

Στα τατά μετάφραση μου από το γαλλικό κείμενο, γιατί έχει παραπληρόμενη στην επανάσταση της Ελλάς μέσα σε μερικά μέντηνα, που μερικά μέντηνα είναι της Σχολής θα εμφανίσουν ταν σημειώσειν εις την οικοδόμηση του επιρρού ρχαμόντος. Καθώς μέσον θέλει αετοποιηθεί του σκοπού, τον να κάμπησε στην πάγη. Αν η θεώρηση του κτηρίου βλέπεται με τούτον τον τρόπον, αλλά η τέρματα της στέγης προσαράσσεται προ τούτον υποχρεωτήσεις.

Τον Αρ' ου σημειώνουν ούτας οι στολιά, πρέπει να ολοκληρώθη στη στέγης, φαραούμενον ταν δοκούν 66 και CΙC και προσπειρεύμενον ταν σημειώσειν εις την Σχολήν θα εμφανίσουν τον επιρρού ρχαμόντος. Καθώς μέσον θέλει αετοποιηθεί του σκοπού, τον να κάμπησε στην πάγη. Αν η θεώρηση του κτηρίου βλέπεται με τούτον τον τρόπον, αλλά η τέρματα της στέγης προσαράσσεται προ τούτον υποχρεωτήσεις.

(Ακολούθησε μετάφραση από το γαλλικό κείμενο: «Είναι αληθέα ότι οι στολιά που θα σημειώνονται στο μέσο του κτηρίου θα βλάψουν την πλήρη όποιαν του κτηρίου, δώμα της ανάγκη αποτελεί τη θυσία της τέρμης, από την οποία θα πρέπει να παραπτώθηκε για την ανάγκη».)

Ναύπλιο, 12 Οκτωβρίου 1830.

Σημειώσεις

1. Το πρώτο και πλέοντερο, απ' όλα τα άλλα, άριθμο είναι του Αργύρη δικτύρου και ιστορικού Δημ. Βαρδουνιώντος. «Το εν 'Αργείῳ κατασκευασθείσαν σχολείον των αρρένων», που δημοσιεύθηκε στην αρχαία εφημερίδα της Αθήνας, οι επιμελήστης στο φ. 29 της 28-1-1914. Αναφέρεται εγκάρια, στο κτήριο αυτό, ο ίδιος στο σηματικό άρθρο που το «Αργύρης κατό τον 1910 οισσών» εφημ. «Ναυπάκτιον», φ. 2, 6-1-1901, και αναδημοσιεύθηκε τον ίδιο χρόνο, με τον γραφόταν στο περιοδικό «Ελληνικός καλοκαιριός».

2. Φεβρ. Μάρτ. 1938, και στην Β' τεύχος των «Συντομών εις την ιστορίαν της Εκκλησίας της Αργολίδος», 1953, σελ. 11 και Ιω. Σεργίου (από δύο, σχεδόν τοπτυσθέντα, άριθμα του και με τον ίδιο τίτλο) «Τα σχολεία του 'Αργους» από τον 1453 και ενεπίειν, που

δημοσιεύθηκαν με επιφυλάξεις στις τοπικές εφημερίδες «Αστίς» της 30-11-1952 και «Αργειακόν Βίτσα» της 4-11-1962²⁴ και στα δύο ως χρόνος ακοδημήσης του κτηρίου δδέσθη λανθάνασσον το 1829. Ο Αργύρης γεννήθηκε το 1790 και οι δύο αριθμοί αντιστοιχούν σε ενέργειες για κατεδάφιση του κτηρίου, αναδημοσιεύεται το δημοσίευμα της «Ένων Εφημερίδων», 10-9-1952, ενώ ο γραφείος, σε άρθρο του «Από το καποδιστριακά έργα στην Αργολίδα: 11 Ιουνίου 1831+ (Θάρρος) της 29θ-1964» και για ανάλογους λόγους, εκδέστη τα γεγονότα των γεγαντών του σχολείου και καναλά τη σημασία τους, δημοσιεύοντας πράγματα πολλά, τους λόγους του Τοποτηρήτη και του αριθμού της Αρχείου.

Αλλά και ο ίδιος ο τοπικός τύπος, πέρα από τις αναφορές μας στο παρόν άρθρο, υπογεγράψει τον καποδιστριακό χρονικό του κτηρίου, όπως άλλη, η «Τελεολόγων» (φ. 31, την 22-6-1930, σελ. 2) και η «Αστίς» (16-9-1934, 17-10-1960, 14-11-1965, 10-11-1968, 24-11-1968 και 15-12-1968).

Το σχολείο αναφέρεται καθε σε γενικότερα έργα με αντικείμενο τη δημοσίευση στην Εποχή, όπως στην έκθεση της Κυβερνήσεως της Βασιλείου από τον Παναγιώτη Λαζαρίδην²⁵ (1824 αριθ. 170), στην Τρύφη Ευαγγελίου²⁶ (το έλληνικό σχολείο από την Αλικαρνασσού), στον Βίτσα²⁷, στην Αργολίδα²⁸ (1893, σελ. 109), στον Μ. Μαντούδη «Les bâtiments Scolaires en Grèce» (1936, με φωτογραφίες της τότε νότιας πρόσοψης του κτηρίου), στον Βίτσα²⁹, στην Γ. Παπαγεωργίου³⁰ «Ο Καποδιστριακός της Έπος της Επανάστασης» (1893, σελ. 108), στον Λ. Λαζαρίδην³¹ (1853 μέχρι το 1893) (1933, σελ. 109), στον Μ. Μαντούδη³² «Les bâtiments Scolaires en Grèce» (1936, με φωτογραφίες της τότε νότιας πρόσοψης του κτηρίου), στον Βίτσα³³, στην Γ. Παπαγεωργίου³⁴ «Ο Καποδιστριακός της Έπος της Επανάστασης» (1893, σελ. 108), στην Τρύφη Ευαγγελίου³⁵ (το έλληνικό σχολείο από την Αλικαρνασσού) ή Πρωτοβάθμια Επανάστασης των Αθηνών» (Πελοποννησιακή Πρωτοβάθμια, 1968, σελ. 86), καθώς και στο γενικό και αναλυτικό έργο της ΕΔ. Καλαφότη «Τα σχολεία της πρώτης διοικήσεως» εκπαιδεύσεως – 1821-1929 (1968, σελ. 79 και επ.).

2. Β. Ιω. Ζευκίνη, δημ. παρ.
3. Φ. 17-6-1931, Β. Ιω., και Εβεκός Ι. Κοκκίνη της 6-10-31 (ΓΑΚ, Φροντισκός, φ. 2).

4. ΒΑ. «Plan for Proprietary Common School Education in Greece» που αποτελείται από το Greek School Committee». Ν. Υόρκη, Μάιος 1829 αριθ. 7 Για τα σχολεία του Κύπρου στην Αθήνα βλ. «Γεν. Εφημερίδα» 30-5-1831, τις 21, και «Εθν. Εφημερίδα» 27-1832 και 30-1832.

5. ΓΑΚ, Γεν. Γρ. 238. β

6. Έγγρ. αρ. 1370 της 9-5-1830 ΓΑΚ, Γεν. Γρ., φ. 239.

7. Έγγρ. της 13-5-30, συντμημένο κατάλογο εισφορών, με υπογραφή του επί της Πλαισίου ή Γαλανίδην της Ν. Χρυσούλας και ημερομηνία 11 Μαΐου ΓΑΚ, Φροντισικός, φ. 271.

8. Έγγρ. αρ. 142 ή ΓΑΚ, Σχολικό, φ. 28 – δημοσιεύεται καθη στην έκθεση της Επανάστασης της Αργολίδης από την Ανάσταση της Καποδιστρίου – τόμ. Β' αριθ. 1007-1008.

9. Έγγρ. 6-6-1940 ΓΑΚ, Σχολικό, φ. 29.

10. ΓΑΚ, Σχολικό, φ. 28 – δημοσιεύεται καθη στην παραπάνω αιχμογόνη με κάποιες αιχμές.

11. Φ. της 21-6-1830, αριθ. 192-193.

12. Έγγρ. αρ. 1682 της 19-2-1832 Στη Αργολίδη την Αγάναγκη (ΓΑΚ, Γεν. Γρ., φ. 244).

13. ΓΑΚ, Γεν. Γρ., φ. 244 α.

14. Έγγρ. αρ. 2177 ΓΑΚ, Γεν. Γρ., φ. 248 α.

15. Έγγρ. αρ. 363 της 19-8-30 ΓΑΚ, Σχολικό, φ. 30.

16. Έγγρ. της 24-8-30 και με την ίδια ημερομηνία, σημειώματα που προς την Πλαισίου Γραμματείας (ΓΑΚ, Σχολικός, φ. 30).

17. Έγγρ. της 26-8-30 ΓΑΚ, Σχολικό, φ. 30. Τα έγγραφα την οπι. 17-19 δημοσιεύεται καθη στην παραπάνω αιχμογόνη ή πλάκα κατά την Αγάναγκη (ΓΑΚ, Σχολικό, φ. 129).

18. Έγγρ. αρ. 549 της 9-9-1830 με συντμημένο αναλυτικό λογαριασμό του Ζαβών για την περίοδο 1829-1830.

19. Έγγρ. αρ. 549 της 9-9-1830 με συντμημένο αναλυτικό λογαριασμό του Ζαβών για την περίοδο 1829-1830.

20. Έγγρ. αρ. 549 της 9-9-1830 με συντμημένο αναλυτικό λογαριασμό του Ζαβών για την περίοδο 1829-1830 και σε διαδοτάκιο της ίδιας ημερομηνίας.

21. Έγγρ. αρ. 549 της 9-9-1830 με συντμημένο αναλυτικό λογαριασμό του Ζαβών για την περίοδο 1829-1830.

22. Έγγρ. αρ. 549 της 7-8-1930 της 3-10-1930 ΓΑΚ, Αρχ. Βλάχ., Γεν. Γρ., φ. 257.

23. Αρ. 832 ΓΑΚ, Γεν. Γρ., φ. 253 β.

24. Ιδιογράφηση έκθεση του Δε Βοτσαλώνη της 12-10-30.

25. Οινούσσεις ημέρας της Δε Βοτσαλώνη της 12-10-30. Οινούσσειμαντην από μετάφραση της και εισαγωγής γράμματος προς την Αργολίδα, που την έγραψε ο Αργύρης στην Επανάσταση της Αργολίδος, 1953, σελ. 11 και Ιω. Σεργίου (από δύο, σχεδόν τοπτυσθέντα, άριθμα του και με τον ίδιο τίτλο) «Τα σχολεία του 'Αργους» από τον 1453 και ενεπίειν, που